

Narušená komunikační schopnost u zrakově postižených

Eliška Neumannová, Petra Florianová a Lenka Peterková

ZRAKOVÉ POSTIŽENÍ - charakteristika

- Zrakové postižení zahrnuje samotné poškození či oslabení zrakového orgánu (oka) nebo poškození centrální nervové soustavy
- Dle druhu zrakové vady:
 - ztráta zrakové ostrosti (refrakční vady)
 - postižení šíře zorného pole (skotom, trubicové vidění)
 - okulomotorické poruchy (strabismus)
 - problémy se zpracováním zrakových podnětů (kortikální slepota)
 - poruchy barvocitu
- Dle stupně zrakového postižení:
 - slabozrakost
 - zbytky zraku
 - slepota (amauróza)
- Dle délky trvání:
 - krátkodobé
 - opakující se
 - dlouhodobé, chronické, příp. progresivní
- Na vývoj řeči má také vliv období, kdy došlo ke vzniku zrakové vady
 - v období po zafixování správné výslovnosti není komunikační schopnost narušena tak závažně
 - vznik před zafixováním správné výslovnosti vede k závažnějším NKS

Specifika komunikace s dítětem se ZP v ZŠ

- Zrak se podílí na **tvorbě řeči ve 30%**
- Důsledkem těžkého ZP je **narušena zejména dynamika vývoje řeči**
- **Zpomalení vývoje řeči** v raných obdobích vývoje dítěte
- Na počátku školní docházky dochází k **akceleraci řečového vývoje**
- Při těžkém postižení zraku (slepota) – **ovlivněna aktivace CNS nevidomého dítěte**
 - motorický rozvoj limitován
 - podmiňuje raný vývoj rozvoje kognitivních fcí
 - příčinou prodloužené závislosti na matce
- U dětí se ZP – **různý stupeň narušení NKS** → člověk získává zrakem 70-80% informací z okolí

Specifika komunikace s dítětem se ZP v ZŠ

- **Stupeň NKS** přímo **úměrný k období**, kdy došlo ke **vzniku ZP**
- Ztráta zraku **v raném období** vývoje dítěte → **opožděný vývoj řeči, lehké až středně těžké NKS**
- Faktor vzniku ZP umocňován **koexistencí dalšího postižení/ narušení /onemocnění** → **NKS/ omezený vývoj řeči, středně těžké až těžké NKS**
- **NKS** už **v iniciální fázi** – fáze percepce, příjmu informace prostřednictvím zrakového kanálu
- **Komunikační akt** – může být narušen ve fázi iniciální i ve fázi finální
- NKS je příznakem jiného dominantního postižení (zrakového) – **symptomatická porucha řeči**
- Nejčastěji se vyskytuje **dyslalie** – **záměna m,n, obouretné l, sigmatismus**

Charakteristika vývoje jazykových rovin

1) Rovina lexikálně-sémantická

- Podle některých autorů nedochází k žádné odchylce X Další autoři tvrdí, že k odchylce dochází téměř vždy
- Děti se ZP **nemají reálnou představu o předmětu**, který pojmenují/popíší
- Dítě se ZP odkázáno na **akustické a haptické znaky předmětů**
- **Narušena asociace mezi slyšeným slovem a pohybovým výrazem/ mimikou/ gestem**

2) Rovina morfologicko-syntaktická

- Těžké ZP – **výrazné narušení** (až do období mladšího školního věku)
- **Věty** – jednoduché, agramatismy, absence/eliminace určitých slovních druhů (přídavná jména, příslovce, číslovky...)
- Pokud není přítomno další postižení, tak děti se ZP v období předškolního věku dokážou nedostatky kompenzovat → **využití smyslové zkušenosti, myšlenkových procesů analogizace, abstrahování a generalizace**

Charakteristika vývoje jazykových rovin

3) Rovina foneticko-fonologická

- Nepoměr v kvantitě slovní zásoby a v kvalitě představ o objektu → **verbalismus**
- **Korekce a redukce verbalismu** – nabídneme praktickou zkušenost, manipulace s předmětem
- Dítě se ZP se musí učit zprostředkovaně → **hmatovou cestou**
- Důležité rozvíjet schopnost fonematické diferenciaci → důležité pro vyvození / edukaci artikulačně příbuzných hlásek

4) Pragmatická rovina

- Ovlivněna absencí zrakového kontaktu mezi nevidomým a komunikačním partnerem → **modifikace formy i obsahu výpovědi**
- Zrakový kontakt může být nahrazován **kontaktem taktilním** → často dochází k **narušení koverbálního chování**
- Postoj, mimika, gesta neodpovídají komunikační situaci

Specifika logopedické péče

- Komplexní práce se zrakově postiženým dítětem je založena na **sluchovém a hmatovém vnímání**
- dítě neodezírá, musíme použít detailní popis postavení a činnosti mluvidel + osahání mluvidel
- Logopedické pomůcky
 - Nemůžeme použít zrcadlo ani obrázkový materiál
 - Využíváme trojrozměrné modely a reliéfní obrázky hlásek, hračky vydávající odlišné zvuky
- Nutný je také rozvoj mimických pohybů – mimické hry
- Metoda analogie – neznámé předměty se objasňují pomocí známých – tím se snažíme zabránit verbalismu

- Nejčastěji: opožděný vývoj řeči, dyslalie
- Dále: koktavost, breptavost, huhňavost a poruchy hlasu

DĚKUJEME ZA POZORNOST.

https://www.youtube.com/watch?v=7wGP_k_UP9c